

تحریم‌های اقتصادی

علیه جمهوری اسلامی ایران

تریون مستضعفین-زمستان ۹۱

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فهرست مطالب

۴.....	مقدمه
۸.....	تعریف تحریم
۸.....	تاریخچه تحریم‌های اقتصادی علیه جمهوری اسلامی ایران
۱۸.....	شیوه اعمال تحریم
۲۱.....	انواع تحریم
۲۲.....	تحریم تجاری
۲۴.....	تحریم مالی
۲۶.....	تحریم اطلاعاتی
۲۷.....	هدف از اعمال تحریم
۳۲.....	راهبردهای مقابله با تحریم

جزوه‌ای که پیش روی شماست، کوششی به منظور آشنایی با تحریم‌های اقتصادی است. هدف از تنظیم این جزوه شناخت بیشتر این پدیده است که در چند سال اخیر بر بسیاری از تعاملات بین‌المللی و داخلی کشورمان سایه افکنده و لذا ضروری است جریان دانشجویی شناخت مناسبی از این پدیده داشته باشد تا بتواند بهتر از گذشته در مقابله با آن نقش آفرینی نماید.

تحریم اقتصادی جمهوری اسلامی ایران پدیده‌ای است که از ابتدای انقلاب اسلامی تجربه شده و در دوران جنگ شدت بیشتری به خود گرفت و تا به حال نیز ادامه پیدا نموده و در سال‌های اخیر و به خصوص پس از سال ۱۳۸۵ (۲۰۰۶) شدت آن افزایش یافته است. این جزوه تلاش می‌کند تا وضعیت یک جنگ اقتصادی تمام عیار علیه ملت ایران را ترسیم می‌نماید و نگاهی واقع‌بینانه نسبت به وضعیت تحریم‌ها در اختیار خواننده

قرار می‌دهد. باید تاکید نمود که هدف از این کار نه بزرگ نشان دادن دشمن و اقدامات او بلکه دستیابی به اطلاعات دقیق درباره اقدامات اوست که مقدمه هر اقدام لازم و متقابلی است.

جریان دانشجویی باید از آخرین ابزار دشمن برای ضربه زدن به نظام اسلامی آگاهی لازم را داشته باشد، خواه این ابزار نظامی، فرهنگی و یا اقتصادی باشد. در سال‌های اخیر دشمن با تجربه کردن گزینه‌های دیگر و با توجه به ضعف‌های تاریخی ایران در حوزه اقتصادی، به عرصه اقتصاد روی آورده و به دنبال رسیدن به اهداف خود که توقف پیشرفت ایران اسلامی است، می‌باشد. در همین زمینه رهبر انقلاب تاکید دارند که: «عزیزان من! شما بدانید که دشمن شما، دشمن این انقلاب، دشمن این نظام، بُرنده‌ترین حربه‌ای که در اختیار خواهد داشت، فقر و گرفتاری اقتصادی مردم است. روی این مسأله باید فکر کرد. گرفتاریهای

اقتصادی مردم، همین بیکاری‌ای است که در کلمات شما تکرار می‌شود و درست هم هست؛ همین کمبودها و همین مشکلات فراوان است.»^۱

آمریکا به عنوان ام‌الفساد نظام بین‌الملل می‌خواهد از طریق ایجاد محدودیت‌های فراوان اقتصادی، عرصه زندگی را بر مردم ایران تنگ نموده و آنها را وادار به اعتراض نسبت به سیاست‌های نظام اسلامی نماید. به عبارت دیگر آمریکا می‌خواهد به مردم ایران این پیام را منتقل کند که مشکلات ایجاد شده در زندگی آنها به دلیل عدم همراهی نظام اسلامی با سیاست‌های سلطه‌طلبانه آمریکا در منطقه و جهان است. در نتیجه آمریکا امید دارد که مردم ایران به دلیل مشکلات ایجاد شده در زندگی‌شان، لب به اعتراض به سیاست‌های کلان نظام اسلامی بکشایند و به صورت حرکت‌های اعتراضی اجتماعی آنها را نشان دهند و در نهایت در اثر فشارهای ایجاد شده، مسئولین ارشد نظام مجبور به

تغییر سیاست‌ها و رفتارهای خود در سیاست خارجی شوند. این مهمترین راهبرد شیطان بزرگ در این زمان است. لذا بر دانشجویان دلبسته به نظام اسلامی فرض است که با شناخت درست وضعیت کنونی، تکلیف خود را شناخته و در انجام آن کوشا باشند. این را باید دانست که تاریخ تکرارپذیر است و هم پیروزی‌ها و هم شکست‌های آن قابل تکرار می‌باشد، بسته به این است که ما به عنوان کنش‌گران و تاریخ‌سازان چگونه عمل نماییم.

تعریف تحریم

در تعریف تحریم باید گفت که ابزاری اقتصادی برای ایجاد تغییر در رفتار یک کشور است که توسط کشورهای دیگر استفاده می‌شود. از آنجا که تحریم‌های اقتصادی هزینه‌ای کمتر از راه‌اندازی جنگ دارند، به صرفه است که تا حد امکان با استفاده از اهرم‌های اقتصادی به هدف خود دست پیدا کنند. تحریم اقتصادی نوعی تنبیه در عرصه روابط بین‌الملل است.

تاریخچه تحریم‌های اقتصادی علیه جمهوری اسلامی ایران

در بررسی سابقه تحریم‌های اقتصادی علیه ایران باید به این نکته اشاره شود که بیشتر تحریم‌های اعمال شده از سوی آمریکا و به صورت یک‌جانبه بوده و تحریم‌های سازمان ملل از سال ۱۳۸۵ (۲۰۰۶م) و با ارجاع پرونده هسته‌ای ایران به شورای امنیت سازمان ملل آغاز شده است. علاوه بر آمریکا و سازمان ملل، اتحادیه اروپا نیز

به تحریم‌های یکجانبه علیه ایران اقدام نموده که در ادامه توضیحات آن خواهد آمد.

شروع تحریم‌های اقتصادی علیه ایران با تسخیر لانه جاسوسی (سفارت آمریکا در تهران) در سال ۱۳۵۸ (۱۹۷۹م) آغاز شد. پس از آنکه دانشجویان پیرو خط امام (ره) به دلیل دخالت‌های مکرر آمریکا در امور ایران انقلابی، سفارت‌خانه آمریکا را در ۱۳ آبان آن سال تسخیر نمودند، دولت آمریکا در ابتدا کلیه دارایی‌های ایران در آن کشور را بلوکه نمود و پس از آن کلیه مبادلات تجاری میان آمریکا و ایران را لغو نمود. دولت آمریکا پس از آزاد شدن کارمندان سفارت خود در ایران، به ظاهر این تحریم‌ها را ملغی نمود اما دارایی‌های ایران از وضعیت بلوکه خارج نشد.

اما خصومت دولت آمریکا علیه ایران ادامه یافت و در طول جنگ تحمیلی عراق علیه ایران، دولت آمریکا با قرار دادن ایران در لیست کشورهای حامی تروریسم،

فروش کلیه تسلیحات نظامی به ایران را ممنوع اعلام می‌کند. همچنین از کمک‌های مالی نهادهای بین‌المللی همچون بانک جهانی به ایران جلوگیری می‌نماید. در همین سال‌ها رونالد ریگان رئیس جمهور آمریکا تحریم‌های بیشتری علیه ایران اعمال می‌نماید به این امید که قدرت ایران در مقابله با عراق کاهش یابد. در ۱۹۸۷م دولت آمریکا کلیه واردات از ایران را ممنوع اعلام می‌کند. این اقدام یک سال قبل از پذیرش قطعنامه ۵۹۸ توسط ایران انجام می‌شود.

پس از پایان جنگ تحمیلی و حمله عراق به کویت که حمله آمریکا و متحدانش به عراق را در پی داشت، دولت آمریکا قانون «منع گسترش تجهیزات نظامی ایران و عراق» را تصویب و اجرا می‌نماید. اما در دوران کلیتون شدت تحریم‌ها افزایش می‌یابد و کنگره آمریکا قانون «تحریم ایران و لیبی»^۱ را در شهریور ۱۳۷۵

¹ -LISA (Libya and Iran Sanctions Act)

(آگوست ۱۹۹۶م) تصویب می‌نماید. این تحریم به این علت وضع شده بود که در همین ایام ایران با طراحی مدلی با نام بای بک^۲ مسیر ورود سرمایه‌گذاری خارجی در صنعت نفت خود را تسهیل نموده بود. لذا در این قانون اجازه فروش تجهیزات و فناوری‌های حوزه صنعت نفت و همچنین سرمایه‌گذاری بیش از ۲۰ میلیون دلار توسط شرکت‌های بین‌المللی در نفت ایران را ممنوع اعلام شده بود. دولت آمریکا با این اقدام دشمنی خود را با مردم ایران اثبات نمود. البته در این زمان کشورهای اروپایی که در صنعت نفت ایران سرمایه‌گذاری نموده بودند، نسبت به این اقدام آمریکا اعتراض نمودند و در نتیجه آن آمریکا از اعمال برخی از موارد این قانون صرفه‌نظر نمود اما آن را ملغی اعلام نکرد. این قانون در تاریخ سیاست خارجی ایران به

^۲ buy-back - بازگشت سرمایه پس از کشف و استخراج از میادین نفت

قانون داماتو معروف است. آمریکا با آگاهی از اینکه نفت موتور محرک اقتصاد ایران است، تلاش خود را می‌نمود تا از توسعه آن جلوگیری نماید تا بتواند حرکت ایران را متوقف نماید. در این زمان عمده اتهام ایران حمایت از گروه‌های تروریستی بود که منظور از گروه‌های تروریستی گروه‌های مقاومت لبنانی و فلسطینی بود که علیه رژیم غاصب صهیونیستی مبارزه می‌نمودند. به عبارت دیگر باید گفت نقش لابی‌های صهیونیستی در تصویب این قانون و سایر قوانین قابل توجه بوده است. این قانون پس از آنکه لیبی از در سازش با آمریکا درآمد و پذیرای اوامر آن شد، به قانون «تحریم ایران»^۳ تغییر یافت.

می‌توان گفت که قانون «تحریم ایران» مهم‌ترین قانون اعمال تحریم‌ها علیه ایران بود تا زمانی که قانون جامع

³ -ISA (Iran Sanctions Act)

تحریم علیه ایران^۴ در تیر ماه ۱۳۸۹ (جولای ۲۰۱۰م) توسط اوباما رییس جمهور آمریکا امضا شد. در این قانون موارد مشمول تحریم آمریکا گسترده تر شد. برای مثال در قانون قبلی تنها حوزه انرژی (نفت و گاز) ایران تحریم شده بود اما در این قانون خصومت آمریکا بیشتر نمایان شد و بنزین و کلیه تجهیزات مرتبط با آن که برای استفاده در پالایشگاه‌ها استفاده می‌شود، را نیز شامل شد. همچنین تحریم‌های جدیدی در حوزه دریانوردی و برای کشتی‌های ایرانی و یا کشتی‌هایی که نفت خام ایران را حمل نمایند اعمال شد. بعد از این قانون که موارد متعددی در آن مشمول تحریم شده‌اند، تنها یک مصوبه مجلس آمریکا اضافه شد که در آن صنعت پتروشیمی ایران نیز مورد تحریم قرار گرفت.

⁴ - CISADA (Comprehensive Iran Sanctions, Accountability, and Divestment Act)

در تمام این قانون‌ها و مصوبات، نام و نشان برخی از سازمان‌ها، شرکت‌ها و افراد نیز آورده شده است که در نتیجه تعامل با آنها به هر صورتی ممنوع شده است. علاوه بر آمریکا اتحادیه اروپا نیز از سال ۲۰۰۷ مصوباتی داشته است که تحریم‌هایی علیه ایران در آنها دیده شده است. از جمله مصوبات اتحادیه اروپا می‌توان به مصوبه‌ای که در دی ماه ۱۳۹۰ (ژانویه ۲۰۱۲) تصویب شد و طی آن اتحادیه اروپا در اقدامی همسو با سیاست‌های ایالات متحده آمریکا اقدام به تحریم‌های یکجانبه علیه ایران نمود. مهم‌ترین این تحریم‌ها، تحریم بیمه کشتی‌های ایرانی است.

علاوه بر این‌ها تحریم‌های سازمان ملل نیز قابل اشاره هستند که این قطعنامه‌های توسط شورای امنیت تصویب و منتشر شده‌اند. مهم‌ترین قطعنامه‌های سازمان ملل عبارتند از قطعنامه ۱۷۳۷ (۲۰۰۶)، ۱۷۴۷ (۲۰۰۷)، ۱۸۰۳ (۲۰۰۸)، ۱۹۲۹ (۲۰۱۰)؛ علاوه بر

این چهار قطعنامه تعدادی دیگر نیز در موضوع هسته‌ای ایران از سوی شورای امنیت سازمان ملل مصوب شده است که صرفاً تأکید بر قطعنامه‌های قبلی خود بوده است و موارد جدیدی از تحریم در آنها نبوده است. به طور کلی قطعنامه‌های سازمان ملل تنها حوزه نظامی و هسته‌ای را شامل می‌شود و نسبت به تحریم‌های یکجانبه آمریکا و اتحادیه اروپا محدود می‌باشد. مشکل اصلی در این موضوع تحریم‌های یکجانبه آمریکا می‌باشد که در ادامه جزوه به دلایل اهمیت آن اشاره خواهد شد.

همانطور که در جدول شماره ۱ مشاهده می‌شود تحریم‌ها مسئله‌ای مستحدثه و جدید نیستند و از ابتدای انقلاب تجربه آن وجود داشته است. به نظر باید گفت که تحریم همچون بلایای طبیعی یک پدیده طبیعی بوده و آنچه که غیرطبیعی می‌نمایاند، عدم آمادگی برای مقابله با آن است.

جدول ۱- سیر تاریخی تحریم‌ها تا قبل از پرونده هسته‌ای

تاریخ	توضیح
۱۹۷۹	در واکنش به مسئله دیپلمات‌های سفارت آمریکا در ایران، جیمی کارتر طی بخشنامه شماره ۱۲۱۷۰ دستور ضبط ۱۲ میلیارد دلار دارایی‌های دولت ایران در آمریکا و تحریم کلیه واردات از ایران را صادر کرد.
۱۹۸۰	کارتر کلیه مبادلات تجاری با ایران و مسافرت اتباع امریکایی به ایران را ممنوع کرد
۱۹۸۴	دولت آمریکا ایران را در فهرست کشورهای حامی تروریست قرار می‌دهد که موجب منع صادرات و فروش کلیه تجهیزات نظامی به ایران می‌شود. (از سال ۱۹۸۶). کنترل صادرات کالاهایی که دارای مصارف دوگانه نظامی و غیرنظامی می‌باشند و قطع کلیه کمک‌های مالی به ایران از جمله مخالفت با اعطای وام توسط بانک جهانی از دیگر موارد تحریم اقتصادی آمریکاست.
۱۹۸۷	رونالد ریگان ایران را در فهرست کشورهای که در قاچاق بین‌المللی مواد مخدر درگیرند قرار می‌دهد که موجب تشدید تحریم‌های ۱۹۸۴ می‌شود.
۱۹۸۷	دولت ریگان کلیه واردات از ایران را تحریم می‌کند
۱۹۹۲- ۱۹۹۸	تصویب قانون «منع گسترش تجهیزات نظامی ایران و عراق» این قانون صادرات کلیه ماشین‌آلات و تجهیزات را که به طور غیررسمی دارای کاربرد نظامی می‌باشند منع کرد و به کلیه کمک‌های اقتصادی به ایران پایان داد
۱۹۹۳- ۱۹۹۹	تدوین سیاست مهار دو جانبه توسط دولت کلینتون

دولت کلینتون به دلیل حمایت ایران از تروریسم و مخالفت با صلح خاورمیانه هرگونه مشارکت شرکت‌های امریکایی در توسعه صنعت نفت ایران را منع می‌کند	۱۹۹۵
کلینتون کلیه مبادلات اقتصادی با ایران را تحریم می‌کند.	۱۹۹۶
تصویب قانون «ضد تروریسم و مجازات مرگ»: منع هرگونه مبادلات مالی با ایران و جلوگیری از کمک‌های مالی به کشورهای که به ایران تجهیزات و خدمات می‌دهند.	۱۹۹۶
تصویب قانون «تحریم ایران و لیبی» این قانون دولت امریکا را موظف می‌کند تا هر شرکت خارجی را که بیشتر از ۲۰ میلیون دلار در صنعت نفت ایران سرمایه‌گذاری می‌کند تحریم و مجازات نماید	۱۹۹۶
بخشنامه ۱۳۰۵۹ دولت کلینتون صادرات به کشورهای را که قصد صدور مجدد کالاهای امریکا به ایران را دارند منع می‌کند.	۱۹۹۷
دولت کلینتون اعلام می‌کند که شرکت توتال فرانسه و شرکای آن به خاطر سرمایه‌گذاری در پروژه پارس جنوبی تحریم نخواهند شد و از تحریم مربوط به «قانون تحریم ایران - لیبی» مستثنی می‌باشند	۱۹۹۸
دولت کلینتون قانون تحریم‌های «منع گسترش توانایی موشکی ایران» را وتو می‌کند	۱۹۹۸
دولت کلینتون ۱۰ مؤسسه روسی را به دلیل مشارکت در توسعه صنعت موشک‌سازی ایران تحریم می‌کند	۱۹۹۸ و ۱۹۹۹
ایران از فهرست کشورهای که درگیر قاچاق بین‌المللی مواد مخدر می‌باشند، حذف می‌شود	۱۹۹۸
کلینتون با صدور بخشنامه‌ای صادرات مواد غذایی و دارویی را به ایران، لیبی و سودان آزاد می‌سازد	۱۹۹۹
دولت امریکا ایران را مورد تحریم‌های جدید قرار می‌دهد.	۱۹۹۹

۱۹۹۹	کلیتتون شرکت بوئینگ را در مورد مشخص صدور قطعات برای هواپیماهایی که بیش از تحریم به ایران فروخته شده و هنوز تحت ضمانت می‌باشند، از قوانین تحریم مستثنی می‌سازد
۲۰۰۰	تصویب قانون منع گسترش قوه نظامی ایران (Iran Nonproliferation Act) که هدف آن جلوگیری از صدور تکنولوژی نظامی به ایران می‌باشد. به ویژه این قانون پرداخت کمک مالی به روسیه را منوط به رعایت قوانین تحریم امریکا می‌کند.
۲۰۰۰	تصویب قانون اعتبارات کشاورزی: این قانون کشورهایی را در فهرست کشورهای تروریستی می‌باشند از دریافت ضمانت‌نامه‌های صادراتی دولت آمریکا محروم می‌سازد
۲۰۰۱	تمدید قانون تحریم ایران - لیبی برای یک دوره پنج ساله

شیوه اعمال تحریم

همانطور که در قسمت قبل اشاره شد، مهمترین تحریم‌های اعمال شده علیه جمهوری اسلامی ایران، تحریم‌های یکجانبه آمریکا می‌باشد. اما سؤال مهمی که در این میان به وجود می‌آید این است که چرا آمریکا می‌تواند به صورت یکجانبه این کار را انجام دهد و چرا سایر کشورهای جهان با آن کشور همراه می‌شوند؟ شاید فهم اینکه کشورهای جهان با تحریم‌های سازمان

ملل همراهی نمایند زیاد سخت نباشد، چرا که سازمان ملل یک نهاد بین‌المللی و متشکل از اکثر کشورهای جهان است، اما همراهی با آمریکا محل توجه است. آیا ابزار آمریکا برای همراه نمودن سایر کشورها سیاسی است؟ یا ابزارهای دیگری دارد؟

برای پاسخ دادن به سئوالات فوق باید به شکل‌گیری نظام اقتصاد بین‌الملل بعد از جنگ جهانی دوم نگاهی انداخت. بعد از جنگ اقتصاد آمریکا تنها اقتصاد دنیا بود که از گزند آسیب در امان مانده بود و به دلیل ظرفیت فروانی که در اختیار داشت، به عنوان اقتصاد اول دنیا تثبیت گردید. در این میان کشورهای اروپای غربی برای بازسازی ویرانی‌های جنگ به سرمایه خارجی یا همان سرمایه آمریکایی نیاز داشتند. آمریکا نیز کمک‌های بسیاری به آن کشورها و در راستای حفظ و تقویت متحدان خود نمود. طرح مارشال مهمترین این طرح‌ها بود. از همین روی دلار آمریکا رواج بین‌المللی

یافت و در نظام جدید اقتصاد بین‌الملل که به نظام «برتون وودز»^۵ مشهور شد، دلار آمریکا به عنوان ارز مرجع جهانی انتخاب گردید و نظام برابری دلار و طلا شکل گرفت. در نتیجه این تصمیم اقتصاد آمریکا به عنوان بزرگترین اقتصاد جهان تثبیت و به عنوان مرجع در اقتصاد جهانی نیز شناخته شد. همین مسئله به آمریکا این توانمندی را داد تا بتواند از ابزار اقتصاد در پیشبرد اهداف سیاست خارجی خود حداکثر استفاده را نماید.

آمریکا برای اعمال تحریم‌ها و همسو نمودن سایر کشورها با سیاست‌های خود، نیاز چندانی به مذاکره و سایر ابزارهای سیاسی ندارد، بلکه تنبیه‌های خود را در درون اقتصاد خود اعمال می‌نماید. به عبارت دیگر بیشتر اقتصادهای جهان به اقتصاد آمریکا وابستگی مالی و پولی داشته و در نتیجه این کشور به راحتی و با استفاده از این ابزار بر کشورهای دیگر فشار می‌آورد و

⁵ - Bretton-Woods

آنان را مجبور به پذیرش رای خود می‌کند. برای مثال اکثر بانک‌های مرکزی کشورهای جهان در بانک‌های بزرگ آمریکایی حساب‌های دلاری داشته که ذخایر ارزی خود را در آن سپرده‌گذاری کرده‌اند و یا اینکه ذخیره ارزی خود را به اوراق قرضه‌ای که دولت آمریکا منتشر می‌نماید، تبدیل نموده‌اند. بیشتر کشورهای صادرکننده نفت همچون عربستان، قطر و لیبی، درآمدهای نفتی خود را در آمریکا سرمایه‌گذاری نموده‌اند و چرخه‌ای را ایجاد نموده‌اند که به «چرخه بازگشت دلارهای نفتی» مشهور شده است. در نتیجه این وضعیت است که آمریکا می‌تواند افراد، شرکت‌ها و حتی دولت‌هایی که تحریم را نقض کنند، تنبیه نموده و آنان را تحت فشار قرار دهد. برای درک بهتر این مساله می‌توان ضوابط اجرایی قوانین تحریم آمریکا علیه ایران مشاهده نمود.

انواع تحریم

به طور کلی می‌توان تحریم‌های اقتصادی قابل اعمال علیه کشورها را به سه دسته تقسیم کرد. این دسته‌بندی از ماهیت یک مبادله اقتصادی نشأت می‌گیرد. در واقع رخداد یک مبادله اقتصادی را می‌توان به سه حوزه تقسیم کرد. این سه حوزه عبارتند از جابجایی فیزیکی کالا، جابجایی منابع مالی مربوط به مبادله و در نهایت در دسترس بودن و جابجایی اطلاعات مربوط به کالا، مبادله و بازار مربوطه. لذا می‌توان تحریم‌های اعمال شده را در قالب سه بخش تجاری، مالی و اطلاعاتی بررسی کرد.

تحریم تجاری

در این نوع تحریم، مبادلات تجاری یک کشور مورد تحریم قرار می‌گیرد. بدین صورت که از کشورها خواسته می‌شود تا با کشور مورد نظر در یک یا چند حوزه خاص مبادله تجاری انجام ندهند و در صورت تخلف یک کشور یا شرکت با آن برخورد می‌شود. این

نوع تحریم برای اجرایی شدن نیازمند همراهی همه کشورها بوده و کشف تخلفات از آنها نیز مشکل می‌باشد. به همین دلیل سازمان‌های بین‌المللی و یا کشورهای تحریم‌کننده مثل ایالات متحده، سعی در جایگزین کردن این نوع تحریم با روش‌های دیگر دارند. هرچند همچنان تحریم‌هایی از این جنس در حال اعمال می‌باشند.

تحریم‌های دیگری که به حوزه تجارت مرتبط می‌شود، تحریم مربوط به بیمه کشتی‌ها است. بیمه کشتی‌ها شامل سه بخش بیمه کشتی، بیمه محموله کشتی و بیمه مربوط به حوادث زیست محیطی است که مورد اخیر برای نفت‌کش‌ها بسیار با اهمیت می‌باشد. از نظر ارزش مالی، بیشترین ارزش مربوط به بیمه حوادث زیست محیطی می‌باشد که در مقیاس میلیارد دلار است. اکثر شرکت‌های بین‌المللی بیمه اروپایی بوده و لذا ملزم به تبعیت از قوانین اتحادیه اروپا می‌باشند و در نتیجه این

شرکت‌ها کشتی‌های ایرانی و یا کشتی‌هایی که محموله‌ای از مبدا و یا به مقصد ایران حمل کنند، را بیمه نمی‌کنند. اگر یک کشتی بیمه نشده باشد، اجازه پهلو گرفتن در بنادر را نخواهد داشت. به خصوص نفت‌کش‌ها که امکان رخ دادن حوادث زیست محیطی مانند نشت نفت در دریا برایشان متصور است.

تحریم مالی

در این روش، دیگر مبادلات تجاری بطور مستقیم مورد نظر نیستند. در واقع حوزه اعمال تحریم از بخش واقعی اقتصاد به بخش غیر واقعی و مجازی اقتصاد جابجا می‌شود. در این نوع تحریم، مبادلات تجاری از طریق کنترل منابع مالی جابجا شده در اثر مبادله کنترل می‌شوند.

برای مثال اگر یک شرکت ایرانی بخواهد از یک شرکت ترکیه‌ای کالایی را خریداری کند باید هزینه آن کالا را با ارز واسط خارجی که معمولاً دلار است، محاسبه

نموده و از طریق بانک به حساب شرکت فروشنده واریز نماید. بانکی که شرکت ترکیه‌ای نزد آن حساب دارد پیش از دریافت مبلغ به دلار، برای اطمینان از معتبر بودن وجه دلاری نیازمند تأیید بانک مرکزی ایالات متحده-فدرال رزرو- می‌باشد. چرا که دلار پول آمریکا بوده و خلق کننده آن همین نهاد است. لذا اعتبار دلار منتقل شده وابسته به تأیید نهاد خلق کننده آن یعنی فدرال رزرو است و این نهاد برای تایید دلارهای استعلام شده، تمامی اطلاعات مربوط به مبدا، مقصد و موضوع تجارت را اخذ می‌کند و در نتیجه تمامی مبادلات تجاری دلاری از مجاری بانکی تحت کنترل آمریکا بوده و به راحتی قابل شناسایی و مسدود شدن است. در اواخر سال گذشته تحریم‌های اعمال شده علیه ایران به این نوع تحریم تغییر کرده و در حال حاضر نیز مبادلات دلاری ایران مورد تحریم است. تمامی بانک‌های دولتی ایران و همچنین بانک مرکزی توسط دولت آمریکا تحریم شده‌اند به عبارت دیگر این

بانک‌ها نمی‌توانند مبدا و یا مقصد یک مبادله مالی
دلاری باشند.

تحریم اطلاعاتی

در این روش از ساز و کارهای کنترل اطلاعات مبادلات
تجاری برای تحریم استفاده می‌شود. در واقع یکی از
لوازم شکل‌گیری یک مبادله بین‌المللی انتقال صحیح و
به موقع اطلاعات است. این اطلاعات می‌تواند شامل
اطلاعات بازار و یا اطلاعات منابع مالی باشد. از
اطلاعات بازار می‌توان به نرخ‌های برابری ارزها اشاره
نمود که در بازار فارکس اعلام می‌شود. فرض کنید این
بازار اطلاعات مربوط به نرخ برابری ریال به سایر ارزها
را اعلام نکند، در نتیجه تجارت با ایران دچار مشکل
می‌شود. لذا می‌توان تصور نمود که از این اطلاعات
برای تحریم استفاده شود. بخش دیگر اطلاعات مربوط
به اطلاعات انتقال منابع مالی است. در زمینه انتقال
اطلاعات می‌توان به بخش دیگری از نظام پرداخت بین

الملل اشاره کرد که در آن شبکه‌ای به نام شبکه سوئیفت^۶ که متعلق به شرکتی بلژیکی است، کار انتقال پیام‌های مالی را بر عهده دارد. حجم بالای پیام‌ها و نیز اهمیت اقتصادی فوق العاده آن‌ها لازم می‌دارد امنیت بالایی در این سیستم لحاظ شود. سوئیفت شبکه قدرتمند کامپیوتری است که در سراسر دنیا گسترش یافته است و بیش از نود درصد مبادلات پیام میان موسسات مالی را انجام می‌دهد. ده درصد باقیمانده که اکثراً بانک‌های کشورهای در حال توسعه اند از تلکس برای انتقال پیام استفاده میکنند. این شرکت از نیمه اسفند سال ۱۳۹۰ خدمات دهی خود به بانک‌های ایرانی را قطع نمود.

هدف از اعمال تحریم

سئوالی دیگری که باید در ارتباط با تحریم‌های اقتصادی به آن پاسخ داده شود، این است که آمریکا و

^۶ -SWIFT: Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication

متحدانش چه هدفی را از اعمال تحریم‌ها دنبال می‌کنند؟ این کشورها در ظاهر با بهانه قرار دادن فعالیت‌های هسته‌ای ایران، هدف خود را جلوگیری از گسترش سلاح‌های کشتار جمعی بیان می‌کنند و این ادعای اثبات نشده را مطرح می‌کنند که ایران به دنبال دستیابی به سلاح هسته‌ای است. در صورتیکه بعد از گذشت نزدیک به ده سال از آغاز پرونده هسته‌ای ایران، هنوز هیچ مدرک معتبری که این ادعا را تایید کند، از سوی این کشورها منتشر نشده است و حتی نهادهای اطلاعاتی آمریکا در آذر ماه ۱۳۸۶ در گزارشی که در آمریکا منتشر شد، تاکید داشته‌اند که ایران به دنبال دستیابی به سلاح هسته‌ای نیست. و ورای اینها تلاش برای دستیابی به سلاح هسته‌ای بر اساس فتوای رهبر انقلاب حرام شرعی است. این مسائل را آمریکا و سایر متحدانش به خوبی می‌دانند. در نتیجه باید گفت که هدف از اعمال تحریم‌ها چیز دیگری است.

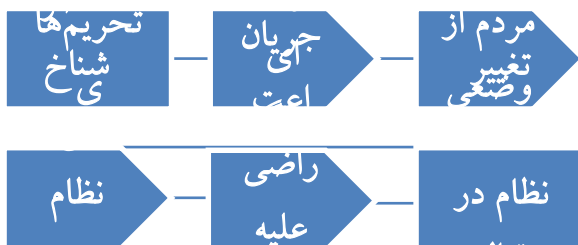
ایران پس از انقلاب اسلامی از دایره متحدان آمریکا خارج و به کشوری مستقل هم در حوزه سیاست داخلی و هم در حوزه سیاست خارجی تبدیل شد. این استقلال عمل که بر مبنای شعار اصولی «نه شرقی، نه غربی» استوار بود، سبب شده تا ایران به یک نماد و الگو در مقابله با نظام سلطه بین‌الملل شناخته شود. آمریکا به دنبال درهم شکستن این نماد و الگو است و در همین راستا نیز ابزارهای مختلفی را از نظامی تا فرهنگی، تجربه کرده است. در حال حاضر آمریکا به این آگاهی رسیده که می‌داند مهمترین پشتوانه ایران در پیگیری سیاست‌های استقلال طلبانه خود، مردمش می‌باشند. برای همین توان خود را برای از بین بردن این سرمایه اجتماعی بسیج کرده است. در کنار برنامه‌ریزی‌هایی که به منظور ضربه زدن به فرهنگ مردم انجام گرفته، آمریکا متوجه شده است که نیاز به ابزارهای دیگری نیز دارد تا هدف مطلوبش را تحقق بخشد.

آمریکا به دنبال آن است تا مردم را در مقابل نظام اسلامی قرار دهد و از طریق مردم حکومت ایران را مجبور کند تا تغییر رفتار دهد. با همین رویکرد است که قدم به قدم در حال افزایش دایره تحریم‌های اقتصادی است و حوزه‌هایی را مشمول تحریم می‌کند که با زندگی عامه مردم ارتباط دارد. در ماه‌های اخیر استفاده از عبارت «تحریم‌های فلج کننده» بسیار زیاد شده است و این عبارت نشان دهنده تشدید تحریم‌ها و گسترده‌تر شدن دایره آنهاست. تحلیل آمریکایی‌ها که در گزارشات مختلف اندیشکده‌های آنها نیز منعکس شده است، این است که تحریم‌ها سبب افزایش مشکلات اقتصادی ایران می‌شود و این مشکلات برای مردم ایران ملموس خواهد بود. در نتیجه افزایش مشکلات، مردم ایران معترض شده و بعد از مدتی جریان‌های اعتراضی نسبت به وضع موجود شکل خواهد گرفت. این جریان‌های اعتراضی این مسئله را درک خواهند کرد که تمامی مشکلات ریشه در رفتارها

و سیاست‌های نظام در مقابله با آمریکا دارد و در نتیجه حرکت‌های اعتراضی خود را متوجه راس نظام نموده و از آنان خواهند خواست که در این سیاست تجدیدنظر شود و در نهایت خواست آمریکا که تغییر رفتار ایران است محقق خواهد شد. هدف نهایی آمریکا از اعمال تحریم‌ها و تشدید مستمر آن، مواردی است که بیان شد. به عبارت دیگر آمریکا به دنبال تنبیه ملت ایران است چرا که همراهی مردم با نظام اسلامی سبب شده است قدرت منطقه‌ای و بین‌المللی ایران در طول مدت سه دهه بعد از انقلاب اسلامی افزایش یابد و همچنین آمریکا می‌خواهد با دست خود مردم که انقلاب را شکل دادند، انقلاب متوقف شود.

شکل ۱- سناریوی آمریکا برای اعمال تحریم‌های اقتصادی

راهبردهای مقابله با تحریم

در قسمت آخر باید به راهبردهای اصلی مقابله با تحریم اشاره نمود. همانطور که مشاهده شد تحریم اقتصادی به معنای واقعی کلمه یک جنگ اقتصادی تمام عیار است که هدفش فروپاشی اقتصاد ایران است. به طور قطع مقابله با تحریم تنها در بعد اقتصادی تعریف

نمی‌شود، چرا که آثار آن تنها در بعد اقتصادی خلاصه نمی‌شود اما عرصه اقتصادی، عرصه مهمی در مقابله با این پدیده است.

در عرصه اقتصادی مهم‌ترین راهبرد مقابله بر اساس منویات رهبر انقلاب روی آوردن به «اقتصاد مقاومتی» است. در اقتصاد مقاومتی درجه آسیب‌پذیری به حداقل ممکن کاهش می‌یابد. به عبارت دیگر اقتصاد مقاومتی یک اقتصاد غیروابسته به خارج است. توجه به ظرفیت‌های مردم، دوری از خام‌فروشی، توجه به تولید ملی، محور بودن اقتصاد دانش‌بنیان و ... از مولفه‌های اصلی آن است.^۷

در عرصه اجتماعی مهم‌ترین راهبرد فعال کردن ظرفیت‌های مردم برای مقابله با اقدامات دشمن خواهد بود. همانطور که اشاره شد، دشمن به اعتراضات مردمی

^۷ - برای مطالعه بیشتر درباره اقتصاد مقاومتی به جزوه اقتصاد مقاومتی مراجعه شود.

دلبسته است در صورتیکه مردم ایران در طول سه دهه گذشته و در شرایط مختلف در کنار نظام بوده‌اند و از ارکان نظام دفاع نموده‌اند. اقدامات در عرصه اجتماعی باید بر آگاه‌سازی مردم به منظور فعال شدن آنها در خلاف جهت مطلوب دشمن باشد. به عبارت دیگر اگر دشمن به دنبال آن است تا از مردم یک جریان اعتراضی ایجاد کند، باید فعالیت‌ها در خلاف این جهت یعنی شکل‌گیری یک جریان مقاومت باشد. این هدف نیز از طریق آگاه‌سازی مردم و توجه دادن آنها به نقشه‌های دشمن میسر خواهد بود. نباید مسایل تحریم را از مردم پنهان نمود و یا وضعیت را به صورت غیرواقعی برای آنها ترسیم نمود. چرا که تحریم و اثرات آن در زندگی مردم قابل مشاهده است و پنهان کردن آنها، صرفاً به بی‌اعتمادی مردم دامن خواهد زد. به همین منظور بهترین راهبرد آگاه‌سازی مردم و استفاده از ظرفیت عظیم آنها در مقابله با تحریم‌های اقتصادی دشمن است. مردم ایران، مردمی آشنا به تاریخ هستند. رمضان را

تجربه کردند، عاشورا را می‌شناسند، انقلاب را تحقق بخشیدند، حماسه دفاع مقدس را آفریدند و در ۹ دی ۱۳۸۸ فتنه را از بین بردند. به طور قطع مردم ایران به راحتی از این امتحان سربلند بیرون خواهند آمد. آنچه که مهم است نقش‌آفرینی نخبگان و خواص جامعه است که آگاهی و بصیرت را در میان مردم بالا ببرند. مردم باید آگاه باشند که در یک جنگ تمام عیار اقتصادی حضور دارند و هر فرد می‌تواند در این جنگ موثر باشد. این وضعیت در صورتیکه حاصل خواهد شد که خواص جامعه و به خصوص جریان دانشجویی این درک را از جنگ اقتصادی داشته باشد. سؤال مهم این است که در حال حاضر آیا جریان دانشجویی این درک را دارد؟

۱- بیانات در دیدار با نمایندگان دوره ششم مجلس شورای اسلامی، قابل

دسترسی در:

<http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3013>